

De nacht voor de scheiding

Sándor Márai

De nacht
voor de scheiding

UITGEVERIJ
XL
DEVENTER

‘Wat overdag werd opgebouwd,
stortte ’s nachts weer in...’
– Hongaarse ballade

September zette in met schroeiende hitte. Op een namiddag aan het begin van die herfst, terwijl nog een laatste zwoelte van de hondsdagen in de lucht hing, bestudeerde Kristóf Kőmives, de jonge rechter, de akten van enkele echtscheidingsprocessen die op zijn bureau lagen.

Eén zaak boezemde hem bijzondere belangstelling in, omdat hij de partijen in dit proces oppervlakkig kende. De gedaagde, die tegen de volgende morgen opgeroepen was, de echtgenoot – een bekende jonge arts –, was een oude schoolkameraad van Kőmives. Ze hadden samen op het gymnasium gezeten en ook later, in hun studententijd, hadden ze elkaar af en toe wel ontmoet, op bals en andere bijeenkomsten. De rechter had altijd graag teruggedacht aan deze bescheiden medescholier, stil van aard en ietwat schuchter in zijn optreden. En terwijl hij nu de stukken bij elkaar schoof, stond hem ineens de figuur van die dokter weer merkwaardig duidelijk voor de geest. Hij zag hem voor zich, zoals hij hem eens, lang geleden, had gezien op een universiteitsbal: een twee- of drieëntwintigjarige jongeman die een beetje onzeker rondrentelde in de pompeuze hal van een deftig hotel, en die met de wat onhandige hof-

felijkheid van iemand die weinig in de grote wereld heeft verkeer, verlegen glimlachend de vriendelijk neerbuigende vragen van deftige heren beantwoordde. Ook hijzelf, jong griffier, bevond zich in die groep en voelde plotseling sympathie voor de al haast vergeten medescholier, ofschoon hij die maar oppervlakkig kende. Een ogenblik van onverwacht opvlammende, door niets gemotiveerde sympathie was het. En toch gingen ze toen, als gescheiden door een onherroepelijk en onverklaarbaar gebod, met een paar conventionele woorden en een hoffelijk welwillende glimlach weer langs elkaar heen. Deze onhandige pogingen tot toenadering herhaalden zich af en toe; eenmaal ontmoetten ze elkaar op straat, maar nog terwijl ze verheugd glimlachend op elkaar toetraden, beseften ze reeds dat ook deze ontmoeting weer op niets zou uitlopen, dat ze elkaar alleen de hand zouden drukken en verlegen enkele nietszeggende woorden zouden stamelen. Telkens was het dan of ze 'ergens omheen praatten'. Ergens omheen praatten? Maar hoezo dan...?

In gedachten verzonken liep de rechter naar het raam. Door het open venster drong vanaf de binnenplaats van de gevangenis het wielengeknars van een vrachtwagen binnen. Kōmives hoorde de commando's van de gevangenbewaarder, daarna het doffe neerploffen van zware voorwerpen, waar-

schijnlijk gevulde zakken, de geluiden van menselijke arbeid.

Zijn kantoor lag tegenover de blinde gevangenis-muur, die van kleine luchtgaten was voorzien. Als jong ambtenaar, nog pas aan het begin van zijn loopbaan, was hem deze niet bepaald prettige, in de zomer hete en op wintermiddagen vroeg-donkere werkkamer toegewezen. De aan de straatkant gelegen, comfortabeler en luchtiger vertrekken kwamen natuurlijk de oudere en hogergeplaatste rechters toe, en deze verdeling had hij zelf ook altijd redelijk en rechtvaardig gevonden. Beneden in de diepte, op de geasfalteerde binnenplaats, laadden gevangenen nu zakken van de wagen en verdwenen met de last op hun schouders in een sukkeldrafje op een rijtje achter de klapdeur van de kelder. Kōmives werkte al drie jaar in deze kamer en elke dag sloeg hij gedurende enkele minuten het gedoe op de binnenplaats gade: hier werden elke dag de gevangenen gelucht; op bezoektijden liepen de familieleden van gedetineerden en veroordeelden hier haastig voorbij en ook de gevangenen, die opgeroepen werden voor een verhoor of een rechtszitting, moesten de plaats oversteken. Hij kende dit beeld door en door. Ze verveelde hem, deze triestige en eentonige wereld, en toch ging er geen dag voorbij dat hij niet, voordat hij naar huis ging, even voor het raam bleef

staan om een tijdlang opmerkzaam naar buiten te kijken, alsof hij zich nogmaals en telkens opnieuw ergens van moest overtuigen. Er was in het dagelijks leven op die binnenplaats iets bedrijvigs en zakelijks, het deed hem dikwijls denken aan een fabriek, waar elke dag precies hetzelfde gebeurt op nauwkeurig ingedeelde werktijden... en wat daar gebeurt, is misschien helemaal niet zo schrikwekkend en vreselijk als niet-ingewijden veronderstellen, het is alleen treurig en hopeloos. Met zulke gevoelens staarde Kristóf Kőmives dagelijks minutenlang naar de blinde muur van de gevangenis en naar de door ijzeren deuren afgesloten binnenplaats.

Imre Greiner, dokter Greiner... dacht hij nu verstrooid.

Zo heette de arts, die op het punt stond zich van zijn vrouw te laten scheiden. Zojuist had Kőmives de persoonlijke gegevens omtrent die voormalige medescholier aandachtig doorgelezen en nu zocht hij gemeenschappelijke herinneringen. Imre Greiner stamde uit Opper-Hongarije, hij was, zoals Kőmives nu vaststelde, een halfjaar ouder dan hijzelf; in juni was Greiner achtendertig geworden, terwijl hij, hoewel ze in dezelfde klas hadden gezeten, die leeftijd pas in december zou bereiken. Er was in dit alles iets wat hem enigszins ontstemde, al wist hij zelf niet waarom.

Ook de leeftijd van de vrouw had hem verrast: mevrouw Anna Greiner, geboren Fazekas, bleek al eenendertig te zijn. Hij rekende en dacht na. Nu uit die officiële stukken mensen van vlees en bloed opdoken, schoot hem van alles te binnen, onder andere dat hij Anna Fazekas een jaar of tien geleden – het was toen een bijzonder warme en drukkende zomer – voor het eerst op de tennisbanen van het Margaretha-eiland had ontmoet. Het jonge meisje kende toen dokter Greiner zeker nog niet, in ieder geval was er nog niets bekend van een verloving.

Op een van die zomeravonden liepen hij en Anna naast elkaar over de parkweg van het eiland naar de Donaubrug. Hij droeg haar racket, zij had een wit-met-blauw gestreepte zomerjurk aan; de weg was donker beschaduwd, ze praatten over een boottochtje op de Donau. Bij de tramhalte, onder een elektrische booglamp, zag hij Anna's gezicht. In het zwakke schijnsel zag hij het glimlachend naar hem opgeheven, haar stem klonk heel zwak, maar misschien ook beeldde hij zich deze zwakte, deze vage en onzekere nuance in haar stem, alleen maar nu, achteraf, in. Ze liepen daar met z'n vieren, zij twee en nog een ander meisje – een vriendin van Anna Fazekas – en een oudere heer, de vader van die vriendin. Vóór deze ontmoeting had hij Anna twee, hoogstens drie keer gesproken; alles wat hij

van haar wist, was dat haar vader inspecteur bij het onderwijs was geweest, toen echter was hij al sinds enige jaren gepensioneerd en had zich met zijn familie in Boedapest gevestigd. Anna was toen op een leeftijd om te trouwen en in dat jaar ging ze vaak naar bals...

Waarover spraken ze toen eigenlijk? De woorden kon hij zich niet meer herinneren, maar de stem van het meisje hoorde hij nu nog... En dat ene detail herinnerde hij zich ook: ze liepen een poosje zwijgend langs de schemerdonkere weg. Bij een bocht vlak voor de brug bleef hij even staan, onmiddellijk wendde het meisje zich naar hem toe, alsof ze hem iets wilde zeggen. En op dat ogenblik zag hij haar gezicht, heel scherp, heel duidelijk. Maar ze waren bij de brug en liepen verder...

De volgende dag ging hij met vakantie, vier weken verbleef hij in Oostenrijk, in een kuuroord, en daar leerde hij zijn vrouw kennen. Ze trouwden echter pas het jaar daarop. In dat jaar, terwijl hij zijn vrouw reeds het hof maakte, eigenlijk al half en half verloofd was, maar toch nog naar partijtjes ging, toch nog verkeerde in huizen waar huwbare dochters waren – hoewel die dochters en hun moeders dankzij hun geheimzinnige vrouwelijke berichtendienst al lang vermoedden dat hij inderdaad al verloofd was –, ontmoette hij Anna nog eens. Zij had een opval-

lend goed figuur, misschien zelfs mooi... Mooi? De rechter tuurde naar beneden, naar de plaats onder hem, alsof hij iemand zocht. De wagen daar was nu leeg, de gevangenvaarder liep met de twee laatste gevangenen naar het kelderdeurtje. Anna's gezicht kon hij zich niet meer herinneren.

Hij legde de akten bijeen, de eis beantwoordde aan de wettelijke bepalingen: de eiseres kon bewijzen dat haar echtgenoot zes maanden lang gescheiden van haar had geleefd en vroeg nu echtscheiding op grond van 'moedwillige verlating'. Kōmives zat achter zijn schrijftafel, boog zich wat naar voren, nam uit de onderste la een doos goedkope sigaretten en vulde zijn koker. Daarna nam hij uit een andere la betere sigaretten – deze waren bestemd voor zijn bezoekers, hijzelf was tevreden met de goedkopere. Nu echter stond hij op het punt naar een partijtje te gaan en het kon gebeuren, dat hij dan iemand een sigaret zou moeten aanbieden. Voor alle zekerheid liet hij dus ook een paar van die duurere sigaretten met een gouden mondstuk in zijn koker glijden. De beweging waarmee hij dit deed, was niet geheel mechanisch. Terwijl hij de 'representatiesigaretten' in de ene helft van zijn koker rangschikte, dacht hij er aan hoe deze kleine representatieverplichtingen het geringe overschot van zijn salaris verslonden, dat het leven voor zijn gezin misschien iets gemak-